

Ключкович Анатолій Юрійович

доцент кафедри політології і державного управління,

доктор політичних наук, доцент,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СЛОВАЧЧИНІ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Процеси реформування системи публічного управління та децентралізації влади в Словаччині були доволі складними, супроводжувалися успіхами та кризами, мали підтримку і критику в суспільстві. Одним із найбільш складних і нагальних завдань на шляху демократичного розвитку Словаччини була розбудова системи регіонального самоврядування.

На початку 1990-х рр. Словаччина розпочала перехід від адміністративно-командної до демократичної системи управління. В контексті децентралізації влади ключова увага приділялася розбудові місцевого самоврядування, тоді як реформи на регіональному рівні не знаходили належної підтримки, ні в правовій, ні в політичній площині. Крім того, за прем'єрства В. Мечіара (насамперед у 1994–1998 рр.) Словаччина в політичному розвитку коливалася між демократією та авторитаризмом – правлячі кола не були зацікавлені в істотному посиленні інституту самоврядування, який міг стати на заваді концентрації влади в державі. Лише в кінці 1990-х рр. з приходом до влади команди ліберальних реформаторів на чолі з М. Дзуріндою та активізацією євроінтеграційних прагнень Словаччини сформувалися сприятливі внутрішньо- і зовнішньополітичні умови для продовження процесу децентралізації та розбудови регіонального самоврядування.

В 1999 р. уряд ухвалив «Стратегію реформування публічного управління» як комплексний документ, що визначає засади децентралізації, деконцентрації, деєтатизації та раціоналізації публічного управління. Стратегія підтвердила

орієнтацію на розбудову дуальної моделі публічного управління, яка почала реалізовуватися ще на початку 1990-х рр., з подальшою децентралізацією компетенцій у різних сферах – від держави до самоврядування [1, с. 68–77].

У 2000 р. було прийнято «Концепцію децентралізації та модернізації публічного управління», яка базувалася на трьох складових: 1) децентралізація повноважень від органів державної влади до органів самоврядування; 2) деконцентрація повноважень від центральних до спеціалізованих місцевих органів державної влади; 3) децентралізація фінансів [1, с. 87].

Ухвалення у 2001 р. законів «Про самоврядування вищих територіальних одиниць» (№ 302/2001) та «Про перехід деяких компетенцій від органів державної влади до муніципалітетів і вищих територіальних одиниць» (416/2001) дало старт процесу реформування. До 2002 р. була створена система регіонального самоврядування (8 самоврядних вищих територіальних одиниць – ВТО). Зі створенням ВТО почала здійснюватися децентралізація регіонального управління. На регіональному рівні виникла т.зв. «симетрична» модель публічного управління, за якої в регіонах діють одночасно органи державного управління та органи самоврядування. До самоврядних ВТО перейшло чимало повноважень від органів державної влади.

З 2004 р. почала здійснюватися деконцентрація повноважень державних органів управління. Впродовж наступних років були реалізовані заходи з оптимізації структури органів територіального управління (на рівні країв і районів) і перерозподілу їхніх повноважень та обов'язків.

Реалізація стратегії децентралізації владною коаліцією у 2002–2006 рр. стала можливою внаслідок забезпечення необхідних умов на трьох основних рівнях: конституційно-правому, організаційно-інституційному та політичному. В зазначений період відбулося вдосконалення правових умов для функціонування децентралізованої держави шляхом новелізації законів, внесення конституційних змін, апроксимації національного законодавства до права ЄС. Сприятливі умови створили також реорганізація інституційної інфраструктури на різних рівнях виконавчої влади та розбудова регіонального

самоврядування. Найважче було забезпечити сприятливі умови на політичному рівні, оскільки діяльність владних коаліцій неодноразово була дестабілізована парламентськими та партійними кризами.

Попри політичні труднощі, Словаччині вдалося здійснити системні реформи у сфері регіонального самоврядування. Разом з тим, залишилися нерозв'язаними чимало проблем у сфері фінансування, розподілу компетенцій та організаційної структури регіонального самоврядування, що підкреслює необхідність подальших інституційних перетворень.

Інституціоналізація регіонального самоврядування не обмежується правовим та організаційним закріпленням, важливим є його стабілізація як соціальної реальності. Функціонування регіонального самоврядування додало динамізму політико-владним відносинам, сприяло активізації громадянського суспільства, впровадило елементи сервісної моделі управління, посилило відкритість публічного управління. Разом з тим, можна виокремити комплекс проблем, пов'язаних зі сприйняттям і легітимацією регіонального самоврядування словацьким суспільством.

Діяльність регіонального самоврядування викликає менше інтересу в громадськості, на відміну від політичних процесів на національному та комунальному рівнях. Свідченням цього є критично низька електоральна участь словаків у регіональних виборах. У виборах до представницьких органів самоврядних країв беруть участь менше третини виборців.

Попри те, що ВТО функціонують з 2001 р., громадяни слабо ознайомлені з їхньою компетенцією, структурою, складом і місцем у системі політико-владних відносин. Таку ситуацію словацькі дослідники пояснюють незначним строком функціонування ВТО, слабкою медіатизацією діяльності їхніх структур, а також деформованим розумінням громадянами значення і ролі інституту самоврядування внаслідок етатистської та патерналістської політики комуністичного режиму. Також часто підкреслюється слабка ідентифікація словаків з самоврядними краями через те, що вони територіально не відповідають природним історичним регіонам [2, с. 480]. Очевидно, що

подальший розвиток регіонального самоврядування в Словаччині повинен здійснюватися як в інституційному, так і політико-культурному контекстах.

Література

1. Decentralizácia na Slovensku: bilancia nekonečného príbehu 1995–2005 / V. Nižňanský (ed.). Bratislava: Úrad vlády SR, 2006. 431 s.

2. Bútorová Z., Gyárfášová O. Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti. Sociológia. 2010. Roč. 42. Č. 5. S. 447–491.

Крала В.Г.

к.е.н., доцент

ХНТУСГ імені Петра Василенка

Харків

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Діяльність громадських організацій є одним з чинників становлення громадянського суспільства в Україні і водночас громадянське суспільство втілюється в різні громадські об'єднання, проходячи шлях від ідеї, взаємодії політичної культури та громадської волі до реально функціонуючого об'єднання. І хоча у науковій літературі виділяють різні періоди розвитку об'єднань як соціального інституту, дослідники пропонують вести відлік від часу, коли українському суспільству в принципі стали притаманні деякі риси громадських організацій.

Так, деякі автори поділяють шлях виникнення та розвитку громадських об'єднань на чотири періоди:

- Період зародження (XVI-XVIII ст.) – започаткувався в процесі формування громадських об'єднань, насамперед так званих церковних братств (Кирило-Мефодіївське братство, Харківсько-Київське товариство);